

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

07-10-123М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять та самостійного вивчення
з дисципліни
«Психологія управління»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня за освітньо-професійною програмою «Психологія»
спеціальності 053 «Психологія»
денної і заочної форм навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННІЕМ
Протокол № 4 від 12.12.2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійного вивчення з дисципліни «Психологія управління» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійною програмою «Психологія» спеціальності 053 «Психологія» денної і заочної форм навчання. [Електронне видання] / Якубовська С. С. Рівне : НУВГП, 2025. 39 с.

Укладач: Якубовська С. С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Сокаль Валентина Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри суспільних дисциплін.

Керівник (гарант) ОП: Шпак Світлана Григорівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри суспільних дисциплін.

Попередня версія МВ 07-03-413М

© С. С. Якубовська, 2025
© НУВГП, 2025

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Методичні поради для роботи над дисципліною...5	
3. Програма навчальної дисципліни.....6	
4. Теми семінарських занять.....9	
5. Плани семінарських занять.....10	
6. Завдання для самостійної роботи.....29	
7. Питання до модульного контролю 33	
8. Рекомендована література.....34	
9. Інформаційні ресурси.....38	

Вступ

Метою вивчення дисципліни «Психологія управління» є формування у майбутнього фахівця системи загальної психологічної підготовки для вирішення практичних, професійних і наукових завдань, проблем керування діяльністю трудового колективу, забезпечення ефективного досягнення результатів управлінської діяльності.

Завданням навчальної дисципліни є:

- оволодіння методологічними і теоретичними положеннями психології управління;
- вивчення характерних рис управлінської діяльності як специфічного виду людської діяльності;
- формування вмінь і навичок використання психологічних знань про людину для аналізу конкретних ситуацій в управлінській діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- предмет, методи, історію, напрями психології управління;
- психологію особистості службовця;
- психологію особистості керівника (психологічні особливості, авторитет, влада);
- психологічні особливості процесу прийняття керівником рішень;
- психологічні аспекти управлінського спілкування (ділового спілкування керівника);
- психологічні основи поведінки керівника в конфліктних ситуаціях;
- психологічні особливості управлінської роботи з колективом;
- роль керівника у процесі формування соціально-психологічного клімату.

уміти:

- діагностувати психологічні стани та почуття власні та підлеглих з метою забезпечення ефективної управлінської діяльності;
- застосовувати соціальні прийоми підвищення ефективності пізнавальних процесів, що супроводжують управлінську діяльність;
- оцінювати за характеристиками психологічних станів та почуттів рівень задоволення умовами, характером та результатами управлінської діяльності.
- встановлювати рівень відповідності індивідуально-типологічних особливостей, рис характеру, інтересів, здібностей, переконань та цінностей наявним умовам управлінської діяльності;
- аналізувати причини конфліктів та обирати стилі поведінки в конфліктних ситуаціях;
- визначати психологічний клімат в організації для сприяння позитивного психологічного клімату в організації;
- удосконалювати навички управлінського спілкування.

2. Методичні поради для роботи над дисципліною

Зміст дисципліни реалізується опануванням трьох блоків: теоретичного, практичного та блоку самостійної роботи.

Напрямами самостійної роботи з вивчення курсу є: вивчення окремих тем та питань, підготовка фіксованих виступів, підготовка до семінарських занять.

Для розуміння студентами змісту курсу, системи семінарських занять та самостійного вивчення, форми підсумкового контролю вказівки містять програму навчальної дисципліни, теми і плани семінарських занять, теми самостійної роботи та вимоги до звіту про її виконання, індивідуальні завдання, питання до модульного

контролю, рекомендовану (базову, допоміжну) літературу, інформаційні ресурси.

Для успішної підготовки до семінарського заняття розділ «Плани семінарських занять» містить тему, вид семінарського заняття, методи, які будуть застосовуватись в процесі проведення семінару, мотивацію навчання, мету, актуалізацію опорних знань, план, основні поняття, зміст узагальнення вивченого, завдання для підготовки до семінарського заняття, контрольні запитання до теми та літературу з вказівкою сторінок вивчення відповідної теми.

З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, студентам пропонується опрацювання конспекту лекції, рекомендованої літератури та контрольні запитання для самоперевірки.

3. Тематичний зміст дисципліни

Змістовий модуль 1. Предмет та методи психології управління. Психологія особистості керівника.

Психологія управлінської діяльності

Тема 1. Предмет, історія, напрями, методи психології управління

Психологія управління як галузь психологічної науки. Історія, наукові напрями, предмет, об'єкт, завдання психології управління, її сучасний стан розвитку. Структура, функції та основні категорії психології управління. Зв'язок психології управління з іншими науками, галузі психології управління*. Методологічні засади психології управління*. Методи психології управління.

Тема 2. Особистість службовця, її структура і шляхи формування

Структура особистості службовця. Спрямованість особистості. Загальнолюдські властивості*. Індивідуально-психологічні риси в управлінні. Темперамент, характер, здібності та їх врахування в системі управління*. Активність особистості як форма вияву її індивідуальності, творчості та професіоналізму. Регуляція поведінки і діяльності особистості підлеглого. Шляхи формування і розвитку особистості службовця*.

Тема 3. Психологічні особливості, авторитет та влада керівника

Поняття «керівництво». Основні психологічні категорії керівництва. Теорії лідерства (керівництва). Психологічні критерії здатності до лідерства і керівництва. Типи керівників.

Влада і авторитет – важливі чинники впливу керівника на підлеглих. Психологічні особливості форм влади. Авторитет керівника. Структура та основні психологічні характеристики авторитету*. Псевдоавторитети, їх види і причини виникнення. Психологічні особливості стилів керівництва

Тема 4. Психологічні особливості процесу прийняття керівником рішень

Поняття «управлінське рішення». Класифікація і види управлінських рішень, їх психологічні особливості. Психологічний аспект форм і методів прийняття рішень. Організація та контроль виконання рішень в психологічному вимірі. Творчий характер процесу прийняття рішень*. Етичність у прийнятті рішень*.

Змістовий модуль 2. Психологія управлінської діяльності

Тема 5. Психологія управлінського спілкування керівника

Поняття про ділове спілкування. Функції управлінського спілкування. Види, рольова поведінка, стилі управлінського спілкування. Засоби управлінського спілкування*. Основні форми, стратегії і тактики ділового спілкування. Закономірності успішного спілкування. Етикет ділової людини.

Тема 6. Корпоративна культура фахівця. Емоційний інтелект як показник розвитку професійної етики фахівця

Поняття корпоративної культури і професійної етики. Історія виникнення теорії емоційного інтелекту. Сфери емоційного інтелекту. Самоактуалізація. Самооцінка. Асертивність. Стресостійкість фахівця як складова сфери толерантності до стресу. Сфера загального настрою. Сфера міжособистісної взаємодії та адаптації. Розвиток емоційного інтелекту і професійний успіх*.

Тема 7. Психологічні основи поведінки керівника в конфліктних ситуаціях

Конфлікти в організаціях та у сфері управління. Причини службових конфліктів. Шляхи розв'язання конфліктних ситуацій в колективі. Основні тактики та стилі поведінки керівника в конфліктних ситуаціях*. Відновлення стосунків. Коригування ставлення.

Тема 8. Керівник у процесі формування соціально-психологічного клімату

Сутність соціально-психологічного клімату в колективі. Роль вертикальних і горизонтальних службових взаємовідносин у формуванні сприятливого психологічного клімату*. Особливості й ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату. Чинники, що сприяють формуванню сприятливого психологічного клімату в колективі. Ортобіоз керівника.

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Методи психології управління	2	
2.	Індивідуально-психологічні риси особистості в психології управління	2	2
3.	Шляхи формування авторитету керівника	2	
4.	Концепції стилів керівництва	2	
5.	Основні форми, стратегії і тактики ділового спілкування в психології управління	2	2
6.	Засоби професійної комунікації	2	2
7.	Роль емоційного інтелекту в професійній діяльності майбутніх фахівців	2	2
8.	Основні стилі поведінки керівника в конфліктних ситуаціях	2	
9.	Формування соціально-психологічного клімату колективу	2	
10	Ортобіоз керівника	2	
.	Разом	20	8

Плани семінарських занять

Семінарське заняття № 1

Тема: Методи психології управління

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: *знати* предмет і завдання, етапи розвитку психології управління як науки, наукові школи (напрямки) сучасної психології управління, основні категорії психології управління, методи психології управління

вміти здійснювати порівняльний аналіз теорій сучасної психології управління, обґрунтовувати доцільність використання методів досліджень.

Актуалізація опорних знань : контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «Предмет, історія, напрями, методи психології управління».

План

1. Психологічні методи вивчення особистості в системі управління.

2. Соціально-психологічні методи вивчення організації в структурі управління.

3. Методи, спрямовані на розв'язання управлінських завдань та прийняття управлінських рішень.

Основні поняття: предмет, історія, напрями, методи, функції, принципи психології управління психологія

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Дайте визначення психології управління як галузі психологічної науки.
2. Назвіть етапи розвитку психології управління.
3. Назвіть наукові напрями, предмет, об'єкт, завдання психології управління.
4. Охарактеризуйте структуру, функції та основні категорії психології управління.
5. Охарактеризуйте зв'язок психології управління з іншими науками. Назвіть галузі психології управління.
6. Охарактеризуйте методологічні засади психології управління
7. Назвіть та охарактеризуйте методи психології управління.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Бакаленко О. А. Психологія управління : навч. посібник. Харків : ХНУРЕ, 2020. 120 с.
2. Кісіль З. Р., Швець Д. В. Психологія управління : навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса : Видавництво ОДУВС, 2023. 208 с.
3. Кравченко В. П., Задорожня Л. М. Етика професійних комунікацій. У двох частинах. Частина I: теорія :

навчальний посібник. Кропивницький, 2022. 174 с.
URL: <https://shorturl.at/gQRbA>.

4. Прищак М. Д., Лесько О.Й. Етика та психологія ділових відносин : навчальний посібник / 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця : ВНТУ, 2023. 246 с. URL: <https://rb.gy/7ce241>.
5. Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. Психологія управління : підручник / 3-тє вид. перероб. та доп. К. : Центр учбової літератури, 2023. 684 с.
6. Психологія професійної діяльності : підручник / за ред. С. К. Шандрука. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 256 с.
7. Якубовська С. С. Психологія управління : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2010. 360 с.

Семінарське заняття № 2

Тема: Індивідуально-психологічні риси особистості в психології управління

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: *знати* основні вітчизняні та зарубіжні підходи до вивчення особистості, структуру особистості службовця, складові спрямованості особистості, індивідуально-психологічні властивості.

вміти визначати темперамент, характер, здібності підлеглих з метою підвищення ефективності керівництва

Актуалізація опорних знань : контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «**Особистість службовця, її структура і шляхи формування**»

План

1. Поняття про темперамент, його роль у психічній діяльності та поведінці службовця. Теорії темпераменту. Типи темпераментів, основні властивості темпераменту. Темперамент і управлінська діяльність.
2. Поняття про характер. Структура характеру. Основні риси характеру службовця. Характер і управлінська діяльність.
3. Поняття про здібності. Структура здібностей службовця. Різновиди здібностей. Загальні здібності до управлінської діяльності (ЗЗУД). Вміння керівника визначати і застосовувати здібності підлеглих як складова успіху в управлінні.

Основні поняття: темперамент, характер, здібності

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Розкрийте співвідношення понять "людина", "індивід", "особистість", "індивідуальність".
2. Охарактеризуйте основні вітчизняні та зарубіжні підходи до вивчення особистості.
3. Проаналізуйте структуру особистості службовця.
4. Охарактеризуйте поняття «спрямованість особистості».

5. Охарактеризуйте загальнолюдські властивості особистості.
6. Охарактеризуйте індивідуально-психологічні риси особистості.
7. Які шляхи формування і розвитку особистості службовця?

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Бакаленко О. А. Психологія управління : навч. посібник. Харків : ХНУРЕ, 2020. 120 с.
2. Кісіль З. Р., Швець Д. В. Психологія управління : навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса : Видавництво ОДУВС, 2023. 208 с.
3. Кравченко В. П., Задорожня Л. М. Етика професійних комунікацій. У двох частинах. Частина I: теорія : навчальний посібник. Кропивницький, 2022. 174 с. URL: <https://shorturl.at/gQRbA>.
4. Прищак М. Д., Лесько О.Й. Етика та психологія ділових відносин : навчальний посібник / 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця : ВНТУ, 2023. 246 с. URL: <https://rb.gy/7ce24l>.
5. Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. Психологія управління : підручник / 3-тє вид. перероб. та доп. К. : Центр учбової літератури, 2023. 684 с.
6. Психологія професійної діяльності : підручник / за ред. С. К. Шандрука. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 256 с.
7. Якубовська С. С. Психологія управління : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2010. 360 с.

Семінарське заняття № 3

Тема: Шляхи формування авторитету керівника

Вид заняття: семінар-диспут

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: *знати* основні психологічні категорії керівництва
вміти визначати рівень здібностей до управлінської діяльності, професійно-ділових, морально-комунікативних, адміністративно-упорядницьких якостей керівника

Актуалізація опорних знань : контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «**Психологічні особливості, авторитет та влада керівника**».

План

1. Основні характеристики авторитету керівника.
2. Формування авторитету керівника.
3. Шляхи розвитку особистості керівника і підлеглого.

Основні поняття: вплив, влада, лідерство, авторитет, стиль керівництва.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Охарактеризуйте основні психологічні категорії керівництва.

2. Назвіть та охарактеризуйте теорії лідерства (керівництва). Проаналізуйте психологічні критерії здатності до лідерства і керівництва.
3. Назвіть та охарактеризуйте типи керівників.
4. Охарактеризуйте владу як важливий чинник впливу керівника на підлеглих.
5. Які психологічні особливості форм влади?
6. Проаналізуйте структуру та основні психологічні характеристики авторитету.
7. Які є види псевдавторитетів та причини їх виникнення?

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Бакаленко О. А. Психологія управління : навч. посібник. Харків : ХНУРЕ, 2020. 120 с.
2. Орбан-Лембрик, Л. Е. Психологія професійної комунікації : навчальний посібник. Чернівці : Книги-XXI, 2010. 528 с
3. Психологія управління в організації : навчальний посібник / М. Д. Прищак, О. Й. Лесько ; 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця, 2016. 150 с.
4. Психологія професійної діяльності : підручник / за ред. С. К. Шандрука. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 256 с.
5. Якубовська С. С. Психологія управління : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2010. 360 с.

Семінарське заняття № 4

Тема: Концепції стилів керівництва

Вид заняття: семінар-диспут

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: *знати* основні психологічні категорії керівництва
вміти визначати рівень здібностей до управлінської діяльності, професійно-ділових, морально-комунікативних, адміністративно-упорядницьких якостей керівника

Актуалізація опорних знань : контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «**Психологічні особливості, авторитет та влада керівника**».

План

1. Традиційна концепція стилю керівництва
2. Сучасні (новаторські) концепції стилю керівництва
3. Індивідуальні стилі керівництва

Основні поняття: вплив, влада, лідерство, авторитет, стиль керівництва.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Охарактеризуйте основні психологічні категорії керівництва.

2. Назвіть та охарактеризуйте теорії лідерства (керівництва). Проаналізуйте психологічні критерії здатності до лідерства і керівництва.
3. Назвіть та охарактеризуйте типи керівників.
4. Охарактеризуйте владу як важливий чинник впливу керівника на підлеглих.
5. Які психологічні особливості форм влади?
6. Проаналізуйте структуру та основні психологічні характеристики авторитету.
7. Які є види псевдоавторитетів та причини їх виникнення?

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Бакаленко О. А. Психологія управління : навч. посібник. Харків : ХНУРЕ, 2020. 120 с.
2. Кісіль З. Р., Швець Д. В. Психологія управління : навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса : Видавництво ОДУВС, 2023. 208 с.
3. Кравченко В. П., Задорожня Л. М. Етика професійних комунікацій. У двох частинах. Частина I: теорія : навчальний посібник. Кропивницький. 2022. 174 с. URL: <https://shorturl.at/gQRbA>.
4. Прищак М. Д., Лесько О.Й. Етика та психологія ділових відносин : навчальний посібник / 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця : ВНТУ, 2023. 246 с. URL: <https://rb.gy/7ce24l>.
5. Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. Психологія управління : підручник / 3-тє вид. перероб. та доп. К. : Центр учбової літератури, 2023. 684 с.

6. Психологія професійної діяльності : підручник / за ред. С. К. Шандрука. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 256 с.
7. Якубовська С. С. Психологія управління : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2010. 360 с.

Семінарське заняття № 5

Тема: Основні форми, стратегії і тактики ділового спілкування в психології управління

Вид заняття: семінар - практикум

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: *знати* основні форми, стратегії і тактики ділового спілкування в психології управління;

вміти застосовувати отримані знання в професійній діяльності

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань : контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «Психологія ділового спілкування керівника»

План

1. Основні форми ділового спілкування в психології управління.
2. Монологічні форми ділового спілкування в психології управління.
3. Діалогічні форми ділового спілкування в психології управління.
4. Основні стратегії і тактики ділового спілкування в психології управління.

Основні поняття: монологічні, діалогічні, тактики ділового спілкування в психології управління.

Узагальнення вивченого: діагностика знань, виконання вправ, робота з психологічними тестами.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Розкрийте поняття «спілкування», «ділове спілкування».
2. Охарактеризуйте функції управлінського спілкування.
3. Проаналізуйте складові комунікативних здібностей.
4. Які є рольові поведінки в діловому спілкуванні?
5. Назвіть та охарактеризуйте стилі управлінського спілкування.
6. Яка роль засобів спілкування?
7. Назвіть та проаналізуйте основні форми, стратегії і тактики ділового спілкування.
8. Які закономірності успішного ділового спілкування?
9. Назвіть правила етикету ділової людини.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Бакаленко О. А. Психологія управління : навч. посібник Харків : ХНУРЕ, 2020. 120 с.
2. Кісіль З. Р., Швець Д. В. Психологія управління : навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса : Видавництво ОДУВС, 2023. 208 с.

3. Кравченко В. П., Задорожня Л. М. Етика професійних комунікацій. У двох частинах. Частина І: теорія : навчальний посібник. Кропивницький. 2022. 174 с. URL: <https://shorturl.at/gQRbA>.
4. Прищак М. Д., Лесько О.Й. Етика та психологія ділових відносин : навчальний посібник / 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця : ВНТУ, 2023. 246 с. URL: <https://rb.gy/7ce24l>.
5. Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. Психологія управління : підручник / 3-тє вид. перероб. та доп. К. : Центр учбової літератури, 2023. 684 с.
6. Психологія професійної діяльності : підручник / за ред. С. К. Шандрука. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 256 с. Якубовська С. С. Психологія управління : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2010. 360 с.

Семінарське заняття № 6

Тема: Засоби професійної комунікації

Вид заняття: семінар - практикум

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: *знати* вербальні, невербальні, комп'ютерні засоби професійної комунікації, правила спілкування психолога

вміти застосовувати отримані знання в професійній діяльності

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми

План

1. Вербальні засоби професійної комунікації.

2. Невербальні засоби професійної комунікації.
3. Комп'ютерні засоби професійної комунікації.
4. Культура мови і культура мовлення психолога.

Основні поняття: вербальні, невербальні, комп'ютерні засоби професійної комунікації, правила професійного спілкування

Узагальнення вивченого: діагностика знань, виконання вправ, робота з психологічними тестами, тестовий контроль знань

Література:

1. Бакаленко О. А. Психологія управління : навч. посібник. Харків : ХНУРЕ, 2020. 120 с.
2. Кісіль З. Р., Швець Д. В. Психологія управління : навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса : Видавництво ОДУВС, 2023. 208 с.
3. Кравченко В. П., Задорожня Л. М. Етика професійних комунікацій. У двох частинах. Частина І: теорія : навчальний посібник. Кропивницький. 2022. 174 с. URL: <https://shorturl.at/gQRbA>.
4. Прищак М. Д., Лесько О.Й. Етика та психологія ділових відносин : навчальний посібник / 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця : ВНТУ, 2023. 246 с. URL: <https://rb.gy/7ce24l>.
5. Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. Психологія управління : підручник / 3-тє вид. перероб. та доп. К. : Центр учбової літератури, 2023. 684 с.
6. Психологія професійної діяльності : підручник / за ред. С. К. Шандрука. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 256 с.
7. Якубовська С. С. Психологія управління : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2010. 360 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Сутність професійного спілкування.
2. Особливості, функції професійног спілкування.
3. Структура професійног спілкування.
4. Стиль та моделі професійног спілкування.
5. Бар'єри та ускладнення у процесі комунікації.
6. Засоби професійної комунікації: вербальні, невербальні, комп'ютерні.
7. Формування комунікативної культури психолога.
8. Правила спілкування психолога.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 7

Тема: Роль емоційного інтелекту в професійній діяльності майбутніх фахівців

Вид заняття: семінар - розгнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: *знати* поняття «емоційний інтелект» та його структуру, складові емоційного інтелекту, його роль в професійній діяльності майбутніх фахівців;

вміти використовувати емоційний інтелект для

професійного зростання, розвивати якості, які сприятимуть підвищенню рівня емоційного інтелекту

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою».

План

1. Поняття «емоційний інтелект». Структура емоційного інтелекту.
2. Внутрішньоособистісна сфера: самоактуалізація, самооцінка, асертивність.
3. Сфера керування стресом: толерантність до стресу (стресостійкість), контроль імпульсивності.
4. Сфера загального настрою: задоволеність життям, оптимізм.
5. Сфера міжособистісних стосунків: міжособистісні вміння.
6. Сфера адаптивності: поведінка в конфліктах, стратегії (стилі) поведінки в конфліктах.
7. Емоційний інтелект і професійний успіх.

Основні поняття: емоційний інтелект, самовктуалізація, самооцінка, асертивність, стресостійкість, контроль імпульсивності, загальний настрій, міжособистісні вміння, стилі поведінки в конфліктах.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами, тестовий контроль знань

Література:

1. Стейн Стівен Дж., Бук Говард І. Переваги EQ: Емоційний інтелект та ваші успіхи / Пер. з англ. Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2007. 384 с.
2. Якубовська С. С. Психологія управління : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2010. 360 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні питання до теми

1. Поняття «емоційний інтелект».
2. Структура емоційного інтелекту.
3. Внутрішньоособистісна сфера.
4. Сфера керування стресом.
5. Сфера загального настрою.
6. Сфера міжособистісних стосунків.
7. Сфера адаптивності.
8. Емоційний інтелект і професійний успіх.

II. Відповідно до плану семінарського заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи

Семінарське заняття № 8

Тема: Основні стилі поведінки керівника в конфліктних ситуаціях

Вид заняття: семінар-практикум

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: *знати* шляхи розв'язання конфліктних ситуацій, стилі поведінки керівника в конфліктах, зміст стратегій відновлення стосунків;

вміти застосовувати стратегії відновлення

стосунків, стилі поведінки в конфлікті відповідно до ситуації, що склалася.

Актуалізація опорних знань : контрольні запитання (тестовий контроль) до теми **«Психологічні основи поведінки керівника в конфліктних ситуаціях»**

План

1. Шляхи розв'язання конфліктних ситуацій.
2. Тактики розв'язання конфліктів.
3. Стратегії відновлення стосунків.

Основні поняття: конфлікт, стилі поведінки в конфлікті, тактики розв'язання конфліктів, стратегії відновлення стосунків.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Назвіть основні категорії конфлікту.
2. Проаналізуйте структуру конфлікту.
3. Охарактеризуйте динаміку конфлікту.
4. Які функції конфлікту?
5. Назвіть та охарактеризуйте види конфліктів в організаціях та у сфері управління.
6. Назвіть та проаналізуйте причини ділових і міжособистісних конфліктів.

7. Які шляхи розв'язання конфліктних ситуацій?
8. Назвіть прояви та ознаки конфліктних ситуацій в колективі.
9. Охарактеризуйте стилі поведінки в конфліктних ситуаціях.
10. Охарактеризуйте тактики розв'язання конфлікту.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Бакаленко О. А. Психологія управління : навч. посібник. Харків : ХНУРЕ, 2020. 120 с.
2. Кісіль З. Р., Швець Д. В. Психологія управління : навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса : Видавництво ОДУВС, 2023. 208 с.
3. Кравченко В. П., Задорожня Л. М. Етика професійних комунікацій. У двох частинах. Частина I: теорія : навчальний посібник. Кропивницький. 2022. 174 с. URL: <https://shorturl.at/gQRbA>.
4. Прищак М. Д., Лесько О.Й. Етика та психологія ділових відносин : навчальний посібник / 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця : ВНТУ, 2023. 246 с. URL: <https://rb.gy/7ce241>.
5. Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. Психологія управління : підручник / 3-тє вид. перероб. та доп. К. : Центр учбової літератури, 2023. 684 с.
6. Психологія професійної діяльності : підручник / за ред. С. К. Шандрука. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 256 с.
7. Якубовська С. С. Психологія управління : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2010. 360 с.

Семинарське заняття № 9

Тема: Формування соціально-психологічного клімату колективу

Вид заняття: семінар-повідомлення

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: *знати* визначення понять: психологічна сумісність, психологічний клімат, ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату

вміти застосовувати отримані знання в професійній діяльності

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань : контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «**Керівник у процесі формування соціально-психологічного клімату**»

План

1. Проблема психологічної сумісності, адаптації у групі.
2. Психологічний клімат, його оцінка та формування.
3. Чинники, що сприяють формуванню сприятливого психологічного клімату в колективі.
4. Особливості й ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату

Основні поняття: психологічна сумісність, згуртованість, психологічний клімат, ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату

Узагальнення вивченого: діагностика знань, виконання вправ, робота з психологічними тестами.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Розкрийте сутність соціально-психологічного клімату в колективі.
2. Охарактеризуйте типи взаємин, які можуть переважати у формуванні мікроклімату.
3. Як підвищення ефективності вертикальних і горизонтальних службових взаємовідносин впливають на психологічний клімат в колективі. Які установки для його покращення Ви використаєте?
4. Які особливості й ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату?
5. Які чинники сприяють формуванню сприятливого психологічного клімату в колективі.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Бакаленко О. А. Психологія управління : навч. посібник. Харків : ХНУРЕ, 2020. 120 с.
2. Кісіль З. Р., Швець Д. В. Психологія управління : навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса : Видавництво ОДУВС, 2023. 208 с.
3. Кравченко В. П., Задорожня Л. М. Етика професійних комунікацій. У двох частинах. Частина I: теорія :

навчальний посібник. Кропивницький. 2022. 174 с.
URL: <https://shorturl.at/gQRbA>.

4. Прищак М. Д., Лесько О. Й. Етика та психологія ділових відносин : навчальний посібник / 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця : ВНТУ, 2023. 246 с. URL: <https://rb.gy/7ce24I>.
5. Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. Психологія управління : підручник / 3-тє вид. перероб. та доп. К. : Центр учбової літератури, 2023. 684 с.
6. Психологія професійної діяльності : підручник / за ред. С. К. Шандрука. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 256 с.
7. Якубовська С. С. Психологія управління : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2010. 360 с.

Семінарське заняття № 10

Тема: Ортобіоз керівника

Вид заняття: семінар-повідомлення

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: *знати* визначення понять: психологічна сумісність, психологічний клімат, ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату

вміти застосовувати отримані знання в професійній діяльності

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань : контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «Керівник у процесі формування соціально-психологічного клімату»

План

1. Основні категорії ортобіотики.
2. Групи факторів здоров'я.
3. Основні шляхи гармонізації й удосконалення особистості на принципах ортобіотики.

Основні поняття: психологічна сумісність, згуртованість, психологічний клімат, ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату

Узагальнення вивченого: діагностика знань, виконання вправ, робота з психологічними тестами.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Розкрийте сутність соціально-психологічного клімату в колективі.
2. Охарактеризуйте типи взаємин, які можуть переважати у формуванні мікроклімату.
3. Як підвищення ефективності вертикальних і горизонтальних службових взаємовідносин впливають на психологічний клімат в колективі. Які установки для його покращення Ви використаєте?
4. Які особливості й ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату?
5. Які чинники сприяють формуванню сприятливого психологічного клімату в колективі.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Бакаленко О. А. Психологія управління : навч. посібник. Харків : ХНУРЕ, 2020. 120 с.
2. Орбан-Лембрик, Л. Е. Психологія професійної комунікації : навчальний посібник. Чернівці : Книги-XXI, 2010. 528 с
3. Психологія управління в організації : навчальний посібник / М. Д. Прищак, О. Й. Лесько ; 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця, 2016. 150 с.
4. Психологія професійної діяльності : підручник / за ред. С. К. Шандрука. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 256 с.
5. Якубовська С. С. Психологія управління : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2010. 360 с.

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин, денна ф.	Кількість годин, заочна ф.
1.	Зв'язок психології управління з іншими науками, галузі психології управління	4	6
2.	Методологічні засади психології управління	5	6
3.	Загальнолюдські властивості	4	6
4.	Темперамент, характер, здібності та їх врахування в системі управління	5	6
5.	Шляхи формування і розвитку особистості службовця	4	6
6.	Структура та основні психологічні характеристики авторитету	5	6
9.	Творчий характер процесу прийняття рішень	5	6
10.	Етичність у прийнятті рішень	5	6
11.	Засоби управлінського спілкування		6
14.	Розвиток емоційного інтелекту і професійний успіх	5	6
15.	Основні тактики та стилі поведінки керівника в конфліктних ситуаціях	5	6
18.	Роль вертикальних і горизонтальних службових взаємовідносин у формуванні сприятливого психологічного клімату	5	6
	Разом	80	108

Оформлення звіту про самостійну роботу

Підсумком самостійної роботи вивчення дисципліни „Психологія управління” є складання письмового звіту за темами, вказаними в п. 6.

Захист звіту про самостійну роботу відбувається у терміни, обумовлені студентом і викладачем.

Види самостійної роботи

1. Захист звіту про самостійну роботу
2. Психологічний портрет майбутнього фахівця.
3. Презентація наукового фільму.
4. Презентація першоджерел.
5. Презентація наукової статті.
6. Написання наукової статті для публікації.
7. Підготовка виступу на студентську конференцію.
8. Участь в олімпіаді з психології управління.

7. Питання до підсумкового контролю з дисципліни «Психологія управління»

1. Психологія управління як галузь психологічної науки.
2. Історія, наукові напрями, предмет, об'єкт, завдання психології управління, її сучасний стан розвитку.
3. Структура, функції та основні категорії психології управління.
4. Зв'язок психології управління з іншими науками, галузі психології управління.
5. Методологічні засади психології управління.
6. Методи психології управління.
7. Поняття про особистість. "Людина", "індивід", "особистість", "індивідуальність": співвідношення понять.

8. Основні вітчизняні та зарубіжні підходи до вивчення особистості.
9. Структура особистості службовця. Спрямованість особистості.
10. Загальнолюдські властивості.
11. Індивідуально-психологічні риси особистості службовця.
12. Шляхи формування і розвитку особистості службовця.
13. Поняття керівництво. Основні психологічні категорії керівництва.
14. Теорії лідерства (керівництва). Психологічні критерії здатності до лідерства і керівництва. Типи керівників.
15. Влада і авторитет – важливі чинники впливу керівника на підлеглих. Психологічні особливості форм влади.
16. Авторитет керівника. Структура та основні психологічні характеристики авторитету. Псевдоавторитети, їх види і причини виникнення.
17. Поняття «управлінське рішення». Класифікація і види управлінських рішень, їх психологічні особливості.
18. Психологічний аспект форм і методів прийняття рішень.
19. Організація та контроль виконання рішень в психологічному вимірі.
20. Творчий характер процесу прийняття рішень.
21. Етичність у прийнятті рішень.
22. Поняття про спілкування. Ділове спілкування. Функції спілкування.
23. Види, рольова поведінка, стилі спілкування.
24. Засоби спілкування.
25. Основні форми, стратегії і тактики ділового спілкування

26. Закономірності успішного спілкування. Етикет ділової людини.
27. Поняття про конфлікт. Структура конфлікту. Динаміка конфлікту.
28. Функції та типологія конфліктів. Конфлікти в організаціях та у сфері управління. Причини службових конфліктів.
29. Шляхи розв'язання конфліктних ситуацій в колективі. Основні тактики та стилі поведінки керівника в конфліктних ситуаціях.
30. Відновлення стосунків. Коригування ставлення.
31. Психологія організації в управлінні. Соціально-психологічні функції організації.
32. Психологічна характеристика групи як структурного елемента організації.
33. Психологічні особливості колективної діяльності в організації.
34. Класифікація і види колективів. Шляхи формування колективу.
35. Психологія відповідальності в організації
36. Сутність соціально-психологічного клімату в колективі.
37. Підвищення ефективності вертикальних і горизонтальних службових взаємовідносин як умова сприятливого психологічного клімату.
38. Особливості й ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату.
39. Чинники, що сприяють формуванню сприятливого психологічного клімату в колективі.
40. Ортобіоз керівника.

Сума балів за всі форми навчальної діяльності

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Для заліку
90 – 100	зараховано
82 – 89	
74 – 81	
64 – 73	
60 – 63	
35 – 59	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Рекомендована література (основна, допоміжна)

Основна література

1. Бакаленко О. А. Психологія управління : навч. посібник Харків : ХНУРЕ, 2020. 120 с. (Т.1-Т.8)
2. Кісіль З. Р., Швець Д. В. Психологія управління : навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях / Одеса : Видавництво ОДУВС, 2023. 208 с. (Т.1-Т.8)
3. Кравченко В. П., Задорожня Л. М. Етика професійних комунікацій. У двох частинах. Частина І: теорія : навчальний посібник. Кропивницький, 2022. 174 с. URL: <https://shorturl.at/gQRbA>. (Т.5-Т.8)
4. Прищак М. Д., Лесько О. Й. Етика та психологія ділових відносин : навчальний посібник / 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця : ВНТУ, 2023. 246 с. URL: <https://rb.gy/7ce24l>. (Т.5-Т.8)
5. Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. Психологія управління : підручник / 3-тє вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2023. 684 с. (Т.1-Т.8)

Допоміжна література

1. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 256 с. (Альма-матер). (Т.2, Т.7, Т.8)
2. Дуткевич Т. Загальна психологія. Теоретичний курс : навчальний посібник. Київ : «Центр навчальної літератури», 2021. 388 с. (Т.1-Т.8)
3. Максименко С. Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : «Центр навчальної літератури», 2021. 272 с. (Т.1-Т.8)
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2005. 448 с.

(Альма-матер). (Т.6).

5. Психологічні детермінанти розвитку організаційної культури : монографія [Електронний ресурс] / Л. М. Карамушка, О. В. Креденцер, К. В. Терещенко та ін. ; за ред. Л. М. Карамушки. Київ. : Педагогічна думка, 2015. 288 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/10087/> ISBN978-966-644-416-8 (Т.5-Т.8)
6. Угрин О. Г. Психологія управління : практичний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 164 с. (Т.3. Т.5-Т.8)
7. Філоненко М. М. Психологія спілкування : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 224 с. (Т.3. Т.5-Т.8)
8. Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. Психологія управління / 5-те вид. перероб. та доп. : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 492 с. (Т.1-Т.8)
9. Якубовська С. С. Психологія управління : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2010. 360 с. (Т.1-Т.8)

Інформаційні ресурси в Інтернет

1. Наукова бібліотека НУВГП – м. Рівне, вул. Олексі Новака, 75. URL: <http://lib.nuwm.edu.ua/>
2. Обласна наукова бібліотека – м. Рівне, вул. О. Борисенка, 6. URL: <http://lib.rv.ua>
3. Освіта.UA: Освіта в Україні та за кордоном. URL: <http://osvita.ua/>
4. Вища освіта. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/
5. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська,44). URL: <http://www.cbc.rv.ua>
6. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія». URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/053-Psykholohiya-bakalavr.28.07-1.pdf>